

BIJLAGENRAPPORT

Landbouw- en voedseltransitie

Onderzoek naar de provinciale bijdrage aan
landbouw- en voedseltransitie

Provincie Flevoland | december 2022

Bijlage A | Data landbouw

Tabel A1 Landbouwbedrijven

	Nederland	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Aantal landbouwbedrijven 2020	52.695	1.654	3.457	2.338	4.455
Aantal landbouwbedrijven 2018				2.165	4.661
Aantal landbouwbedrijven 2000	97.389	2.335	7.079	3.821	11.239
Verandering aantal landbouwbedrijven (2000-2020)	-45,9%	-29,2%	-51%		
Verandering aantal landbouwbedrijven (2000-2018) ¹				-43,3%	-58,5%
Omzet landbouwbedrijven (mln. €)	27.120,2	1.095,7	2.299,4	845,9	4.783,9
Percentage biologische landbouwbedrijven	3,5%	14,1%	3,6%	5,3%	2,5%
Percentage bedrijven dat meer dan de helft van de omzet uit verbredingsactiviteiten haalt	19%	12,1%	22,9%	17,3%	22,9%
Bedrijfshoofd (55 jaar of ouder) met opvolger:					
- Melkveebedrijven	63%	76%	62%	60%	58%
- Akkerbouwbedrijven	38%	55%	39%	24%	46%

Bronverwijzing:

- Aantal landbouwbedrijven (cultuurgrond) – 2000, 2020:
 - CBS (2022), [StatLine - Landbouw: gewassen, dieren en grondgebruik naar regio \(cbs.nl\)](#)
- Omzet landbouwbedrijven – 2020:
 - CBS (2022), [StatLine - Landbouw: kwartaalcijfers omzet landbouwbedrijven \(cbs.nl\)](#)
- Biologisch landbouwbedrijven (gecertificeerd) – 2021:
 - CBS (2022), [StatLine - Activiteiten van biologische landbouwbedrijven; regio \(cbs.nl\)](#)
- Omzet uit verbreding - 2020 (voorlopige cijfers):
 - CBS (2022), [Boeren vinden steeds vaker aanvullende inkomstenbron \(cbs.nl\)](#)
- Bedrijfshoofd met opvolger – 2020 (voorlopige cijfers):
 - CBS (2022), [Geen bedrijfsopvolger voor meer dan 16 duizend boerderijen \(cbs.nl\)](#)

¹ Vanwege aanpassing van de provinciegrens in 2019 als gevolg van de vorming van de gemeente Vijfheerenlanden is gekozen om een vergelijking tussen 2000 en 2018 te maken in plaats van tussen 2000 en 2020

Tabel A2 Landgebruik

	Nederland	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Inwoners	17.590.672	434.771	2.909.827	1.369.873	3.753.944
Oppervlakte land (ha)	3.367.109	141.163	266.482	148.546	270.007
Oppervlakte landbouw 2020 (ha)	1.814.451	89.414	127.430	70.210	116.946
Percentage landbouw van totaal oppervlakte land	53,9%	63,3%	47,8%	47,3%	43,3%
Oppervlakte landbouw 2018 (ha)				62.749	125.566
Oppervlakte landbouw 2000 (ha)	1.975.504	91.636	136.688	69.837	145.497
Verandering oppervlakte (2000-2020)	-8,2%	-2,4%	-6,8%		
Verandering oppervlakte (2000-2018) ²				-10,1%	-13,7%

Bronverwijzing:

- Inwoners (per 1 januari) – 2022:
 - CBS (2022), [StatLine - Regionale kerncijfers Nederland \(cbs.nl\)](#)
- Oppervlakte land (ha) – 2020:
 - CBS (2022), [StatLine - Regionale kerncijfers Nederland \(cbs.nl\)](#)
- Oppervlakte landbouw (totaal cultuurgrond) – 2000, 2020
 - CBS (2022), [StatLine - Landbouw: gewassen, dieren en grondgebruik naar regio \(cbs.nl\)](#)

² Vanwege aanpassing van de provinciegrenzen in 2019 als gevolg van de vorming van de gemeente Vijfheerenlanden is gekozen om een vergelijking tussen 2000 en 2018 te maken in plaats van tussen 2000 en 2020

Tabel A3 Oppervlakte en aantallen

	Nederland	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Akkerbouw (ha)	526.843	61.617	29.773	1.189	34.456
Tuinbouw open grond (ha)	93.128	7.580	21.152	2.505	7.493
Grasland en groenvoedergewassen (ha)	1.184.402	19.838	75.512	66.437	70.136
Tuinbouw onder glas (m2)	100.778.913	3.798.237	9.933.580	794.198	48.612.735
- verandering (2000-2020)	-4,2%	127,8%	-5,4%		
- verandering (2000-2018) ³				-55,6%	-25,9%
Rundvee (aantal)	3.837.994	63.803	151.623	204.852	157.179
- verandering (2000-2020)	-5,7%	12,0%	-5,0%		
- verandering (2000-2018)				-9,5%	-15,5%
Schape (aantal)	890.471	14.065	128.633	49.670	99.350
- verandering (2000-2020)	-31,7%	4,2%	-45,0%		
- verandering (2000-2018)				-45,0%	-31,3%
Kippen (aantal)	101.863.117	2.749.438	1.619.057	2.320.937	584.852
- verandering (2000-2020)	-2,1%	32,8%	10,8%		
- verandering (2000-2018)				52,1%	-43,4%
Varkens (aantal)	11.950.238	47.646	22.765	243.959	95.200
- verandering (2000-2020)	-8,9%	-6,2%	-32,5%		
- verandering (2000-2018)				-24,8%	-42,6%

Bronverwijzing:

- Oppervlakte en aantallen landbouw – 2000, 2020
 - CBS (2022), StatLine - Landbouw: gewassen, dieren en grondgebruik naar regio (cbs.nl)

³ Vanwege aanpassing van de provinciegrenzen in 2019 als gevolg van de vorming van de gemeente Vijfheerenlanden is gekozen om een vergelijking tussen 2000 en 2018 te maken in plaats van tussen 2000 en 2020

Bijlage B | Voorgenomen activiteiten

Onderstaande overzichten bevatten de voorgenomen activiteiten van de opgave Landbouw Meerdere Smaken volgens de Uitwerkingsagenda 2020-2025 waarbij de laatste kolom 'Programma/instrument' medio 2022 is aangevuld door de provincie, en een selectie van de voor de landbouw(transitie) relevante aangekondigde activiteiten uit de Begroting 2022.

Activiteiten volgens de Uitwerkingsagenda 2020-2025⁴

Thema ^a	Activiteiten	Toelichting	Programma/instrument ^b
1. Flevolandse Agrofood Strategie	L1 Agro Expertraad (AER)	De AER bestaat uit bestuurders en wetenschappers. De AER voert verkenningen uit, nodigt deskundigen uit en publiceert adviezen over onderwerpen die bijdragen aan een Flevolandse Agrofood Strategie.	Landbouw Meerdere Smaken
	L2 Vervolg geven aan de adviezen van de AER	Bij de aanpak kijken de provincie samen met de partners naar belangen en rollen en de mogelijkheden die het advies bieden voor de koers van de landbouw in Flevoland: meerdere smaken. In 2022 worden drie stakeholders-conferenties georganiseerd door drie leden van de AER: Hetty Klavers, Irene Korting en Jan Nico Appelman.	Landbouw Meerdere Smaken
	L3 Instrumentarium voor (mede)financiering en faciliteren van initiatieven	Het onderzoeken van financieringsmogelijkheden voor toepassen van nieuwe technieken in de agrarische sector en de omschakeling naar duurzame bedrijfsvoering.	Landbouw Meerdere Smaken
	L4 Subsidiegelden POP3	De verbetering van bodem- en waterkwaliteit en verduurzaming van de Flevolandse landbouw.	Landbouw Meerdere Smaken, POP3
2. Agro Innovatiemotor	L5 Uitvoering van Agro Innovatiemotor door Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon	<p>Horizon faciliteert vijf platforms en tien proeftuinen op de thema's Voedselkwaliteit, Smart Farming, Kringloop, Korte Ketens, Natuur en landbouw. Horizon onderhoudt het netwerk en verkent kansen voor nieuwe proeftuinen.</p> <p>Enkele proeftuinen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flevofood (korte keten) • Akker van de Toekomst (robotisering en strokenteelt) • Elektrofarmers: 100% eigen energieproductie en benutting (klimaattransitie) en ontwikkeling van elektrische werktuigen • Fieldlab Drones (smart farming) • Plantaardige eiwitten: sojateelt, veldbonenteelt, de aardappel(-schil) als eiwitbron en paddenstoelenteelt op 	Landbouw Meerdere Smaken

⁴ Provincie Flevoland (2020), 'Samen Maken We Flevoland' Uitwerkingsagenda 2020-2025, pp. 34-37; Provincie Flevoland, e-mail, 30 maart 2022

Thema ^a	Activiteiten	Toelichting	Programma/instrument ^b
		<p>agrarische reststromen.</p> <p>De provincie werkt hierbij steeds vanuit de gehele keten Van Boer tot Bord.</p>	
	L6 Faciliteren Stichting De Lelystadse Boer	Het faciliteren van Stichting De Lelystadse Boer bij het initiatief om het agrarisch gebied rondom de luchthaven te profileren en te ontwikkelen als de 'groentetuin van Nederland'.	Programma Luchthaven
	L7 Interreg V	Het onderzoeken van de best practices voor het versterken van korte ketens binnen FoodChains4Europe.	Interreg
	L8 Nationaal Park Nieuw Land	Het stimuleren van investeerders en ondernemers binnen de Ontwikkelingsvisie NP NL voor het gebruik van de combinatie natuur en landbouw (met onder andere strokenteelt).	Programma Nieuwland
	L9 Kansen voor West II	Het subsidiëren van Led it be fresh: verticaal teelten met LED-verlichting.	Europese programma's
	L10 Verkennen proeftuin kringlooplandbouw	Door de stikstofopgave kan kringlooplandbouw een extra impuls krijgen.	Landbouw Meerdere Smaken, Programma Stikstof
	L11 Nieuwe natuur	<p>De provincie werkt aan de projecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • G38 en Swifterpark: Boerenbedrijven in combinatie met beleefbare, toegankelijke natuur. • Voedselbossen (onderdeel Eemvallei-Zuid): Aanleggen van toegankelijk en beleefbaar voedselbos. • Pioniernatuur, Vliervelden (onderdeel Eemvallei-Zuid) • Noorderwold, Schokland, Oostkant Dronten: Projectideeën waarin de scheidslijn tussen natuur en landbouw wordt gezocht. De provincie verkent met de betreffende projecten de mogelijkheid tot proeftuinen LMS 	Programma Nieuwe Natuur
3. Basis op orde	L12 Nationaal Strategisch Plan (NSP)	Verkennen van de implementatie van het nationaal strategisch programma voor uitvoering Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2021-2027.	Landbouw Meerdere Smaken, Europese programma's
	L13 Nationale Omgevingsvisie (NOVI) Regio van de Toekomst	Verkennen van de ruimtelijke impact van de actualisatie van het omgevingsbeleid.	Landbouw Meerdere Smaken
	L14 Actieplan Bodem en Water	<ul style="list-style-type: none"> • Verkennen van de mogelijkheid van een kennisfaciliteit landbouw, bodem en water • Werken aan topcondities van bodem, water en biodiversiteit door versterking van het bodem- en watersysteem, optimale condities en passend grondgebruik • Stimuleren van de sector voor voortzetting projecten bodem en water 	Landbouw Meerdere Smaken, Water en Bodem

Thema ^a	Activiteiten	Toelichting	Programma/instrument ^b
	L15 Agrarisch natuurbeheer	Werken aan de basisconditie biodiversiteit, bodem en water en aan het versterken van het netwerk in het gebied voor natuurinclusieve landbouw.	Landbouw Meerdere Smaken, Programma Natuur
	L16 Human Capital agenda	Bijdragen aan de ontwikkeling van de Human Capital agenda i.s.m. onderwijsinstellingen voor de agrarische sector.	Economisch programma
	L17 Benutten van kansen binnen Landbouw Meerdere Smaken	Benutten van de kansen binnen Landbouw Meerdere Smaken voor branding, duurzaamheidsambities, waterprogramma, Duurzaam Door en de agrofoodhub en bij de ontwikkeling van het Multimodaal Infrastructuur Testcentrum (MITC).	Duurzaam Door
	L18 Floriade werkt!	De provincie laat tijdens de Floriade haar innovatiekracht zien, biedt een podium aan de proeftuinen Plantaardige Eiwitten en Korte Ketens en maakt afspraken met (internationale) partners over uitdagingen voor de toekomst van de agrofoodsector.	Programma Floriade
	L19 Verkennen mogelijkheden kennisnetwerk	De provincie verkent de mogelijkheden voor een kennisnetwerk met diverse partners als Boerderij van de Toekomst (kringlooplandbouw), Flevocampus (feeding the city), Aeres Center of Expertise, Greenport Noord Holland Noord (smart farming), Voedsel Verbindt (relatie stad-land en verduurzaming voedselvoorziening), Synergia (robotisering), Nationale Wetenschapsagenda (strokenteelt).	Landbouw Meerdere Smaken
4. (Kennis) netwerk	L20 Masterplan Agrofoodcluster Noordelijk Flevoland	Noordelijk Flevoland: stimuleren van innovaties in de agrofoodsector met subsidiering van het Masterplan Agrofoodcluster. Hiermee kan het agrofoodcluster zich zelfstandig verder ontwikkelen.	Landbouw Meerdere Smaken
	L21 Almere 2.0	Vanuit het Fonds Verstedelijking Almere werkt de provincie aan: <ul style="list-style-type: none"> • Flevocampus: een academische leer- en werkomgeving, gericht op feeding the city • Kennisstad Almere: het versterken van het hoger onderwijs met bij Flevoland passende lectoraten • Oosterwold: in het project stadslandbouw. 	Programma Almere 2.0

a. medio 2022 wordt er niet meer gewerkt vanuit vier 'thema's', maar vanuit drie 'sporen': de thema's 'Basis op orde' en '(Kennis)netwerk' zijn samengevoegd tot het spoor 'Optimale condities' (zie Bevinding 5)

Geselecteerde activiteiten volgens de Begroting 2022⁵

Programma onderdeel	Doel	Activiteiten
2.1 Landbouw en visserij	De bijdrage die de provincie kan leveren aan de transitie van de landbouw is bepaald, waarbij op basis van proeftuinen de optimale condities voor de landbouwtransitie zijn verkend.	<ul style="list-style-type: none"> • Verder uitwerken van de provinciale rol in het creëren van optimale condities voor de transitie van de landbouw naar kringlooplandbouw en een duurzaam metropolitaan voedselsysteem. • Meewerken aan experimenten van de Rijksoverheid gericht op kringlooplandbouw, verduurzaming van het voedselsysteem en implementatie van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. • Mogelijkheden van de (POP3)-transitiejaren 2021 en 2022 benutten op weg naar het nieuwe GLB.
	Met behulp van proeftuinen en kennisnetwerken innovaties is de agrofoodsector landbouw verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair geworden. Er zijn stappen gezet in het promoten van streekproducten, het verkorten van de ketens richting de consument en het hergebruik van restproducten binnen de landbouw en zo wordt voedselverspilling ook tegengegaan.	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit Landbouw Meerdere Smaken aanjagen van programma's die bijdragen aan: <ul style="list-style-type: none"> - Innovaties. - Sluiten en verkorten van de ketens in de landbouw. - Natuurinclusieve landbouw en biodiversiteit. - Versterking van de precisielandbouw. - Kringlooplandbouw (hergebruik van restproducten en tegengaan voedselverspilling). - Voedselkwaliteit en gezonde voeding. • Meewerken aan tien proeftuinen. • Organiseren van experimenten kringlooplandbouw in het kader van de landbouwvisie van het Rijk. • Participeren in Voedsel Verbindt en daarbinnen uitvoeren van activiteiten die zich richten op een duurzamer en meer circulair voedselsysteem, verkorten van de keten en promoten van streekproducten. • Participeren in de Agro-Expertraad en bijdragen aan het bekendmaken van diens adviezen. • Werken aan een 'Kennis- en Innovatieagenda' gericht op de lange termijn ambitie.
	De kringlooplandbouw is beter bekend.	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseren van kennisuitwisseling binnen Flevoland en binnen de regio Voedsel Verbindt. • Organiseren van activiteiten in Food Forum, op de Floriade en daarbuiten, om de Flevolandse kringlooplandbouw en de proeftuinexperimenten bekend te maken.
	De bodemkwaliteit is verbeterd als basis voor een toekomstbestendige en duurzame landbouw, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor bodemdaling en meervoudig ruimtegebruik.	<ul style="list-style-type: none"> • Participeren in of uitvoeren van pilots rond bodemdaling, bodemkwaliteit en meervoudig ruimtegebruik. • Participeren in het Actieplan Bodem en Water (ABW). • Regisseren van het gebiedsproces bodemdalingsgebied ZW Emmeloord. • Ontwikkelen van een geïntegreerde benadering voor de gebiedsontwikkeling in gebieden met bodemdaling om met vrijwillige kavelruil de grondmobiliteit te vergroten.

⁵ Provincie Flevoland (2021), Programmabegroting 2022, pp. 31-34

Programma onderdeel	Doel	Activiteiten
	De Flevolandse economie is versterkt, waarbij de kansen die de Floriade biedt in de volle breedte zijn benut en de kenniseconomie is toegenomen.	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren van een internationaal netwerk met een kennis- en innovatieagenda rond de Flevo Campus, gebruiken van de expo in 2022 en de aanloop ernaartoe om dit netwerk vorm te geven. • Vanaf de opening in juni 2021 blijkt de belangstelling groot om in het provinciale paviljoen Food Forum op het Floriade-terrein bijeen te komen. <p>De eerste maanden ligt het accent op televisie-uitzendingen vanuit het pand. Het permanente pand is de fysieke start van de Flevo Campus. In combinatie met onderwijs en onderzoek (nieuwbouw Aeres Hogeschool) en ondernemerschap (The Village) biedt Flevo Campus met het paviljoen een ontmoetingsplek om samen te werken aan innovaties en aan de toekomst van stedelijke voedselvoorziening.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van projecten met provinciale cofinanciering op en rond de Floriade die optimaal bijdragen aan de Flevolandse economie. <p>Bijvoorbeeld: circulaire bruggenbouw en toeristisch-recreatieve samenwerking met Visit Flevoland.</p>
	De kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit in het landschap is verbeterd, waarbij combinaties worden gezocht met natuurinclusieve landbouw en met recreatie en toerisme.	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met betrokken gebiedspartners uitvoering geven aan het door PS vastgestelde Actieplan biodiversiteit. • Benutten van bermen voor wilde flora en fauna en stimuleren dat akkerranden daar ook voor worden gebruikt. • Uitvoering geven aan het programma 'Flevoland Natuurinclusief'. PS worden betrokken bij de verdere ontwikkeling van dit programma.
2.2. Natuur en landelijk gebied	Aan de eerste bouwstenen uit de ontwikkelingsvisie van het Nationaal Park is uitvoering gegeven.	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerken met de gemeenten Almere en Lelystad en met Staatsbosbeheer aan de poortontwikkeling bij Almere en Lelystad. • Bijdrage leveren aan de totstandkoming en ingebruikname van Marker Wadden middels de realisatie van de E-eilanden door het proces te ondersteunen en geldelijke middelen beschikbaar te stellen. Faciliteren van de projecten 'Nieuwe Natuur' die binnen de grenzen van het Nationaal Park liggen en onderdeel zijn van de ontwikkelingsvisie. • Werken aan samenhang tussen TBES-maatregelen (TBES: Toekomstbestendig Ecologisch Systeem) en doorontwikkeling van Nationaal Park Nieuw Land (zoals de ontwikkeling van Marker Wadden en Oostvaardersoevers) zoals benoemd in de ontwikkelingsvisie. • Een inbreng leveren in ruimtelijke ontwikkelingen in en rondom het Nationaal Park zoals bij de kustontwikkeling Lelystad, ontwikkeling Lelystad-Zuid, het Handelingsperspectief Almere 2.0 en Amsterdam Bay Area. • Werken aan samenhang tussen TBES-maatregelen en doelstellingen van het Nationaal Park Nieuw Land (zoals de ontwikkeling van Marker Wadden en Oostvaardersoevers). • Uitvoeren van de maatregelen uit het beleidskader Oostvaardersplassen. • Samenwerken met de partners toe naar een samenwerkingsovereenkomst voor de verdere ontwikkeling van Nationaal Park Nieuw Land, onder meer op het gebied van communicatie, educatie, onderzoek, marketing en het verwerven van externe financiering. • Samen met de partners bevorderen van de ontwikkeling van recreatieve producten en arrangementen binnen Nationaal Park Nieuw Land, onder andere met het programma 'Gastheer van het Landschap'. • Verkennen van de mogelijkheden van nationale en Europese samenwerking en het verkrijgen van middelen.

Programma onderdeel	Doel	Activiteiten
De projecten van het programma 'Nieuwe Natuur' zijn gerealiseerd en dragen bij aan de combinatie natuur en recreatie, het natuurnetwerk, de biodiversiteit en structurele verandering naar duurzame landbouw.		<ul style="list-style-type: none"> • Overdragen van de laatste gronden in het voormalig Oostvaarderswold. • Borgen van de compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden in de gesloten realisatieovereenkomsten. • Faciliteren van de projecteigenaren bij het realiseren van de gehonoreerde projecten 'Nieuwe Natuur'. • Blijvend faciliteren van de dynamiek in het programma 'Nieuwe Natuur' en inspelen op ontwikkelingen. • Beoordelen en monitoren van de projecten die in uitvoering zijn in het kader van het programma 'Nieuwe Natuur'. • Integreeren van de 'lessons learned' uit de evaluatie van het programma 'Nieuwe Natuur' in het reguliere natuurbeleid.
De (financierings)mogelijkheden van het Plattelandsontwikkeling Programma (POP) zijn optimaal benut.		<ul style="list-style-type: none"> • Verstrekken en stimuleren van het gebruik van POP3-subsidies, waarmee de provincie de agrarische sector stimuleert, de bodem- en waterkwaliteit verbetert en lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland versterkt. • Aansluiten bij de kaders van het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied en streven naar een maximaal multipliereffect.

Bijlage C | Uitgevoerde activiteiten

Onderstaand overzicht bevat een selectie van de voor de landbouw(transitie) meest relevante doelen, doelbereiking en uitgevoerde activiteiten volgens de Jaarstukken 2021.⁶

Programma onderdeel	Doel	Doelbereiking	Activiteiten 2021
	De bijdrage die de provincie kan leveren aan de transitie van de landbouw is bepaald, waarbij op basis van proeftuinen de optimale condities voor de landbouwtransitie zijn verkend.	Via de programmasporen 'strategie', 'optimale condities' en 'proeftuinen' wordt de bijdrage van de provincie verkend.	<ul style="list-style-type: none"> • De provinciale rol in het creëren van optimale condities voor de transitie van de landbouw is verder uitgewerkt. Daarvoor is een voorstel voorbereid voor een kennisnetwerk en een bijdrage geleverd aan de doorontwikkeling van de Boerderij van de Toekomst en de uitvoering van de daaraan gelieerde voucherregeling voor innovatie. • Er is een propositie uitgewerkt voor de opschaling van 'Landbouw: Meerdere Smaken'. • De provincie heeft de Agro Expert Raad Flevoland ondersteund en daarin geparticipeerd. Daarin is meegewerkt aan de totstandkoming van drie adviezen. • Er is via het IPO input geleverd en binnen het Nationaal Strategisch Plan meegewerkt aan de totstandkoming van Europees en rijksbeleid voor landbouw. Daarnaast is meegewerkt aan de totstandkoming van rijksbeleid voor landbouw via het nieuwe nitraatbeleid, de experimenten kringlooplandbouw en de pilots grondgebruik.
2.1 Landbouw en visserij	Met behulp van proeftuinen en kennisnetwerken innovaties in de agrofoodsector landbouw verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair geworden. Er zijn stappen gezet in het promoten van streekproducten, het verkorten van de ketens richting de consument en het hergebruik van restproducten binnen de landbouw en zo wordt ook voedselverspilling tegengegaan.	Werken aan de doelen met behulp van negen proeftuinen. In het netwerk 'Voedsel Verbindt' en het Interregprogramma 'Foodchains4EU' werken aan het promoten van streekproducten, verkorten van ketens en hergebruik van restproducten. Daarvoor hebben is onder andere de app 'Voedsel Verbindt' ontwikkeld.	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit 'Landbouw Meerdere Smaken' jaagt de provincie concrete programma's aan die bijdragen aan: <ul style="list-style-type: none"> o Innovaties o Sluiten en verkorten van de ketens in de landbouw. o Natuurinclusieve landbouw en biodiversiteit. o Versterking van de precisielandbouw. o Kringlooplandbouw (hergebruik van restproducten en tegengaan voedselverspilling). o Voedselkwaliteit en gezonde voeding. <p>Er worden inmiddels negen proeftuinen ondersteund op bovenstaande thema's. Informatie is te vinden in de infographic op www.omgevingsvisieflevoland.nl. Er is ruimte voor 10 proeftuinen. De tiende proeftuin is nog in de opstartfase.</p>

⁶ Provincie Flevoland (2022), Jaarstukken 2021, pp. 30-32, 34-38

Programma onderdeel	Doel	Doelbereiking	Activiteiten 2021
	De kringlooplandbouw is beter bekend.	De kringlooplandbouw is beter bekend doordat in samenwerking met het ministerie met een drietal projecten – tot nu toe onder de vlag van het 'Actieplan Bodem en Water' (ABW) – als onderdeel van de Experimenteerruimte Kringlooplandbouw is gestart. In overleg met het ministerie wordt – in samenhang met onder andere de proeftuinen van LMS - gewerkt aan uitbreiding hiervan.	<ul style="list-style-type: none"> • Er is geparticipeerd in projecten die het gebruik van streekproducten stimuleren, het verkorten van de ketens richting de consument en het hergebruik van restproducten binnen de landbouw en zo ook voedselverspilling tegengegaan. In de experimenten is gewerkt met gebiedspartners aan het sluiten van kringlopen in de samenwerking tussen akkerbouwers en veehouders; aan betere benutting van stikstof en aan inzet van maaisel als grondverbeteraar.
	De bodemkwaliteit is verbeterd als basis voor een toekomstbestendige en duurzame landbouw, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor bodemdaling en meervoudig ruimtegebruik.	Op basis van de evaluatie van het Actieplan Bodem en Water (ABW) is besloten extra aandacht te blijven besteden aan toekomstbestendige en duurzame landbouw door middel van een vervolg op het ABW.	<ul style="list-style-type: none"> • Er is geparticipeerd in pilots rond bodemdaling, bodemkwaliteit en meervoudig ruimtegebruik in een stadsrandgebied. • Voor het gebiedsproces bodemdaling ten zuidwesten van Emmeloord is vanuit de provincie een procesleider aangesteld, die samen met de gebiedspartijen het gebiedsproces en de pilot vormgeeft. Afgelopen jaar is onder de vlag van het ABW in samenwerking met vier jonge ondernemers en de andere betrokken partijen een begin gemaakt met de pilot 'Bodemkwaliteit en pacht', waarbij het 1e pachtperceel vanuit het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) ter beschikking is gekomen voor deze pilot.
	De provincie heeft een bijdrage geleverd aan een netwerk waarin de agrofoodsector werkt aan een duurzamer systeem als basis voor een toekomstgerichte landbouw. ⁷	Het Actieplan Bodem en Water is aan de tweede programmaperiode van 2021 tot 2026 begonnen. Het programma is opgesteld en de uitvoering georganiseerd.	<ul style="list-style-type: none"> • Er is gezamenlijk met gebiedspartijen een nieuw 'Actieplan Bodem en Water' opgesteld. De uitvoering van projecten is voortgezet. Er is een nieuwe gezamenlijke programmamanager geworden.

⁷ Dit doel ontbreekt in de Begroting 2021 en Begroting 2022

Programma onderdeel	Doel	Doelbereiking	Activiteiten 2021
De Flevolandse economie is versterkt, waarbij de kansen die de Floriade biedt in de volle breedte zijn benut en de kenniseconomie is toegenomen.	<p>Het paviljoen Food Forum is gereed en sinds juni 2021 in gebruik. Aeres Hogeschool heeft pal naast Food Forum in september de nieuwe school in gebruik genomen. Hiermee zijn de eerste twee permanente gebouwen op zowel het Floriade-terrein als op de Flevo Campus gereed. Met name door een vertraging in de bouw van 26 weken is sprake van een overschrijding van het bouwkrediet. Dit is in december 2021 aan PS gemeld. Ondanks coronabeperkingen is Food Forum sinds de opening druk in gebruik en blijkt het paviljoen een ontmoetingsplek voor professionals om aan de toekomst van voedsel te werken. Omdat fysieke ontmoetingen beperkt mogelijk zijn, wordt vanuit Food Forum vooral invulling gegeven aan de programmering via digitale uitzendingen.</p> <p>In het veld helpt de provincie Flevolandse boeren met de teelt van plantaardige eiwitten en samenwerking in de keten om daarvan nieuwe producten te maken. De Flevolandse korte voedselketen krijgt een krachtige impuls met de (door)ontwikkeling van de Vereniging Flevo Food, die samen met Flevoland inmiddels onderdeel is van een Europese Horizon-aanvraag. Via de Bruggencampus laat de provincie aan de vakwereld zien hoe circulariteit, digitalisering en bruggenbouw kunnen worden gecombineerd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie creëert rond de Flevo Campus een internationaal netwerk met een kennis- en innovatieagenda, gebruik de expo in 2022 en de aanloop ernaartoe om dit netwerk vorm te geven. De werkzaamheden hebben bijgedragen aan het fysiek gestalte geven aan de campus met Food Forum, de Aeres Hogeschool en The Village voor start-ups in agro & food. Flevo Campus is eind 2021 een stichting geworden. • Het paviljoen Food Forum is gereed en sinds juni 2021 open. Aan chef-kok Sharon de Miranda werd al na enkele maanden de Greendish Award uitgereikt, omdat de provincie met een menukaart waarvan zo'n 95% van alle ingrediënten uit Flevoland komt, een koploper én voorbeeld is. Tijdens de Floriade Expo 2022 gebruiken we de benedenverdieping voor de Flevolandse expositie en gebruiken we de bovenverdieping voor VIP-ontvangsten en voor een B2B-programmering, gericht op ontwikkeling van een kennis- en innovatieagenda. • De provincie voert met provinciale cofinanciering projecten op en rond de Floriade uit die optimaal bijdragen aan de Flevolandse economie. Aan Horizon Flevoland is de opdracht gegeven voor een B2B-programmering en aan Visit Flevoland voor een programma 'Floriade in de Regio'. Beide krijgen samen met partners vorm. • De twee biobased bruggen zijn gereed en er is een internationale Interreg-samenwerking aangegaan voor een biocomposietbrug die door universiteiten en bedrijven op het Floriade-terrein wordt geplaatst. De Bruggencampus is eind 2021 genomineerd voor de Circular Awards 2022, de jaarlijkse prijs voor de meest impactvolle circulaire projecten en organisaties. 	

Programma onderdeel	Doel	Doelbereiking	Activiteiten 2021
2.2. Natuur en landelijk gebied	De kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit in het landschap is verbeterd, waarbij combinaties worden gezocht met natuurinclusieve landbouw en met recreatie en toerisme.	Door uitvoering van de eerste acties in het kader van het 'Actieplan Biodiversiteit', pilots Landbouw: Meerdere Smaken, Actieplan Bodem en Water, de inzet voor Nationaal Park Nieuw Land en andere combinaties met recreatie en toerisme zijn de eerste stappen gezet voor verbetering van de natuur en biodiversiteit in het landschap en de beleving daarvan. Deze acties zijn in lijn met het nieuwe programma 'Flevoland natuurinclusief'.	<ul style="list-style-type: none"> • Het 'Actieplan biodiversiteit' is in 2021 door PS vastgesteld inclusief budget voor 2022 en 2023. Hierin is meegenomen dat bermen worden benut voor wilde flora en fauna en wordt gestimuleerd dat akkerranden daar ook voor worden gebruikt. • In 2021 is een bestuursopdracht van het nieuwe programma 'Flevoland Natuurinclusief' door GS vastgesteld. In 2022 wordt dit nieuwe programma verder uitgewerkt met een ambitiedocument 'Flevoland natuurinclusief', waarbij natuurinclusieve doorontwikkeling van de provinciale beleidsthema's en de gebiedsgerichte doorwerking daarvan centraal komen te staan. Verder is er aandacht voor een integrale aanpak en komt er ruimte voor initiatieven uit de samenleving. Het ambitiedocument wordt in verschillende rondes aan PS voorgelegd. • Provincie Flevoland heeft een succesvolle aanvraag voor het programma 'Natuur' ingediend. In 2021 is een beschikking van het ministerie van LNV ontvangen voor € 9,6 mln. De projecten worden uitgevoerd in de periode 2022 tot en met 2025. • In het kader van het traject kwaliteitsverbetering Natuur Netwerk Flevoland is in combinatie met POP3 het beschikbare bedrag € 4 mln. toegekend aan verschillende projecten. • In 2021 is gestart met het opstellen van het 'Uitvoeringsprogramma Invasieve exoten'. Deze wordt in 2022 afgerond. In eerste instantie is hier € 0,25 mln. voor begroot via het programma 'Flevoland Natuurinclusief'. Daarnaast is een 2-jarig pilotproject coördinatie bestrijding reuzenberenklauw langs Gooiseweg uitgevoerd.
	Aan de eerste bouwstenen uit de ontwikkelingsvisie van het Nationaal Park is uitvoering gegeven.	De partners in Nationaal Park Nieuw Land (NPNL) werken actief aan de ontwikkeling van NPNL vanuit de gezamenlijke stuurgroep NPNL, waarin bestuurlijke vertegenwoordigers van elk van de partners zitting hebben. De stuurgroep wordt ondersteund door een projectgroep met ambtelijke vertegenwoordigers van de partners. De partners hebben in de onderlinge samenwerking binnen het Nationaal Park verder vorm en inhoud gegeven aan het vervolg op de in 2020 ondertekende	<ul style="list-style-type: none"> • Op de vier onderwerpen uit de ontwikkelingsvisie onder 'Kennissen en waarden delen' zijn door de NPNL-partners, waaronder de provincie, belangrijke stappen gezet: <ul style="list-style-type: none"> o realisatie marketing- en communicatiejaarplan; • nieuwe huisstijl, logo, website, bezoekerskaart, vernieuwde social media-platforms; • jaarevenement 2021-soortenjaar (met ruim 3.000 getelde soorten) naast meerdere eendaagse evenementen; • eerste editie programma 'Gastheer van het Landschap' afgerond met 25 recreatieondernemers; • ontwikkeling recreatief product Trekvogelbeleving (met enkele andere nationale parken). o de kennis- en onderzoeksagenda wordt mede met subsidie van het ministerie van LNV ingevuld. Er is een start gemaakt met het opzetten van een kenniscommunity, waarin informatie en kennis tussen de lopende onderzoeken wordt uitgewisseld en de resultaten van deze onderzoeken worden gedeeld onder een breder publiek.

Programma onderdeel	Doel	Doelbereiking	Activiteiten 2021
		<p>intentieovereenkomst. Binnen de geografische grenzen van NP NL vinden veel projecten plaats, die natuurontwikkeling, -beleving en -beheer als oogmerk hebben. De provincie draagt aan meerdere van deze projecten bij, zoals in de Statenmededeling 'Stand van zaken Nationaal Park Nieuw Land per oktober 2021' staat. Het betreft onder meer financiële bijdragen aan de poortprojecten in de gemeente Almere en Lelystad, projecten in de Oostvaardersplassen en de realisatie van de E-eilanden van de Marker Wadden als vervolg op de oplevering van de eilandengroep A t/m D.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie, de gemeenten Almere en Lelystad en Staatsbosbeheer werken aan de poortontwikkeling bij Almere en Lelystad op basis van uitvoeringsplannen. De beide projecten zitten in de fase van de voorbereiding: planuitwerking, aanvraag van vergunningen, voorbereiding van aanbestedingen, etc. Verder is de voorbereiding en uitvoering van de goedgekeurde LEADER-projecten ter hand genomen. • Begin 2021 hebben PS ingestemd met het beschikbaar stellen van € 1 mln. voor de afronding van de Marker Wadden eerste fase door de aanleg van de E-eilanden. De totale kosten bedragen ca. € 12 mln. (waarvan € 10 mln. van het Rijk en € 1 mln. van Natuurmonumenten). De E-eilanden dragen bij aan de opgave om te komen tot een TBES in het Markermeer–IJmeer. De uitvoering is in 2021 gestart en loopt door tot in 2023. In het kader van het programma 'Nieuwe Natuur Oostvaardersplassengebied' is in de deelgebieden 'Trekweg', 'Ibisweg Noord', 'Hollandse Hout (zuid)' en 'Zanddepot' de laatste hand gelegd aan de realisatie. Er zijn onder meer kijkschermen geplaatst bij de uitkijpunten. • Er zijn werkzaamheden voor de moerasreset eind 2021 uitgevoerd. Belangrijk onderdeel hiervan was het herstellen van de scheiding (de drempel) tussen het oostelijk en westelijk deel van het moeras. Na realisatie van deze drempel is medio 2021 een dam met afsluitbare duikers in de drempel aangelegd om in de toekomst de mogelijkheid van een waterverbinding tussen het oostelijke en westelijke deel in stand te houden. • Staatsbosbeheer is met een provinciale subsidie gestart in de Oostvaardersplassen met het project grazige deel, dat zich richt op de realisatie van maatregelen uit het 'Beleidskader beheer Oostvaardersplassen' en de 'N2000-maatregelen'.
<p>De projecten van het programma 'Nieuwe Natuur' zijn gerealiseerd en dragen bij aan de combinatie natuur en recreatie, het natuurnetwerk, de biodiversiteit en structurele verandering naar duurzame landbouw.</p>		<p>De 17 resterende 'Nieuwe Natuur-projecten' zijn in uitvoering. Afspraken over de uitvoering als ook over het beheer en de verantwoording staan in de realisatieovereenkomsten inclusief de borging van de realisatie van de opgenomen natuurcompensaties. De realisatieovereenkomsten passen binnen het beschikbare programmavermogen. De provinciale gronden binnen het</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alle provinciale eigendommen in het voormalig plangebied OostvaardersWold zijn ingezet voor het programma. De provincie heeft binnen het programma 'Nieuwe Natuur' geen eigendommen meer in beheer. • De compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden zijn in de gesloten realisatieovereenkomsten opgenomen waarbij een deel inmiddels gerealiseerd is in het project 'Kop op het Horsterwold'. In de andere projecten vindt uitvoering plaats. • De projecteigenaren gefaciliteerd bij het verder concretiseren van de planuitwerkingen van de projecten 'Nieuwe Natuur'.

Programma onderdeel	Doel	Doelbereiking	Activiteiten 2021
		<p>programmavermogen zijn ingezet.</p> <p>In de najaarsnota is opgenomen om het programma 'Nieuwe Natuur' om te buigen naar een programma 'Natuurinclusieve Samenleving' en hiertoe het eventueel resterende programmavermogen in te zetten. Bij de uitwerking is gebleken dat de voorkeur uitgaat naar het voltooiën van het programma 'Nieuwe Natuur' binnen de huidige kaders. Wel is een deel van het beschikbare resterende programmavermogen overgeheveld naar het programma 'Natuurinclusief Flevoland'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De dynamiek in het programma 'Nieuwe Natuur' is gefaciliteerd en er is ingespeeld op ontwikkelingen binnen de projecten. • Via voortgangsrapportages en periodieke overleggen zijn de criteria die aan de projecten zijn gesteld, gemonitord evenals de uitvoering van de gehonoreerde projecten 'Nieuwe Natuur'. • Er is een programma brede voortgangsrapportage opgesteld met de stand tot en met medio 2021. • In diverse gremia zijn presentaties verzorgd over het programma 'Nieuwe Natuur' en de sturingsfilosofie. • In plaats van een klassieke dijkverzwaring en -verhoging streeft het waterschap na om middels de aanleg van een vooroever te voldoen aan de waterveiligheidsopgave. De aanleg van de vooroever wordt voor 90% gefinancierd uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma en 10% door het waterschap (totale kosten ca. € 180 mln.). Gezamenlijk met de provincie en andere partijen zijn er in 2021 gesprekken gestart om deze vooroever (lengte ca. 10 km) in te richten als nieuwe natuur voor vissen, vogels en andere flora en fauna. Doelstelling hierbij is om de natuurwaarden/ en biodiversiteit te versterken, de recreatiemogelijkheden te bevorderen en de ecologische kwaliteit van het IJsselmeerwater te verbeteren.
	<p>De (financierings)mogelijkheden van het Plattelandsontwikkeling Programma (POP) zijn optimaal benut.</p>	<p>POP3-subsidies zijn verstrekt met gebruikmaking van overprogrammering. Hiermee heeft de agrarische sector een impuls gekregen, is verbetering van de bodem- en waterkwaliteit in gang gezet en zijn bestaande en nieuwe netwerken binnen het Flevolandse platteland beter op elkaar aangesloten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het gebruik van POP3-subsidies is gestimuleerd en deze subsidies zijn verstrekt. • Er is aangesloten bij de kaders van het 'Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied' en toegewerkt naar een maximaal multipliereffect voor het landelijk gebied. • Op 28 juni 2021 heeft GS ingestemd met een openstelling binnen POP3 'Fysieke Investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische ondernemingen' ter hoogte van € 5,75 mln. Deze openstelling is op 17 september succesvol gesloten. In totaliteit hebben ruim vijftig aanvragers een subsidieverzoek voor deze openstelling ingediend. Deze handelt RVO nu af. • Op 7 juni 2021 heeft GS ingestemd met een openstelling binnen POP3 zijnde 'Niet productieve investeringen voor biodiversiteit, natuur, landschap en hydrologische maatregelen' ter hoogte van € 4 mln. De aanvragen van deze openstelling handelt RVO nu af. • Door verlenging van het Leader-programma is een extra impuls van € 2 mln. voor het Flevolands landelijk gebied mogelijk gemaakt. • In nauwe samenwerking met het waterschap is de openstelling vispassages voorbereid. Deze wordt in 2022 gepubliceerd in het provinciaal blad.

Bijlage D | Geraadpleegde bronnen

Provincie Flevoland

- Provincie Flevoland (2015), Provinciaal Blad, 23 december 2015: Subsidieverordening Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) Flevoland 2014-2020 2015-43 Nummer 1808209
- Provincie Flevoland (2016), Provinciaal blad, 19 februari 2016: Besluit tot openstelling van de Jonge Boeren regeling uit de Verordening subsidies Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 provincie Flevoland (POP3) 2016-11 Nummer 1863667
- Provincie Flevoland (2016), Provinciaal Blad, 20 juli 2016: Openstellingsbesluit uitvoering LEADER-projecten provincie Flevoland 2015-2022
- Provincie Flevoland (2017), Omgevingsvisie FlevolandStraks
- Provincie Flevoland (2018), Landbouw Meerdere Smaken Programmakoers 'Naar een Flevolandse Agro-innovatiemotor'
- Provincie Flevoland (2018), Omgevingsprogramma
- Provincie Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland en LTO Noord (2019), Groeijlijst 'Projecten in Flevoland met raakvlakken bodem en water'
- Provincie Flevoland (2019), 'Samen maken we Flevoland' Uitwerkingsagenda deel 1
- Provincie Flevoland (2020), 'Samen Maken We Flevoland' Uitwerkingsagenda 2020-2025
- Provincie Flevoland (2021), Aanpak stikstof in Flevoland. Kaders 2021 en verder
- Provincie Flevoland (2021), Actie Actieplan Biodiversiteit
- Provincie Flevoland (2021), Monitor Omgevingsvisie FlevolandStraks
- Provincie Flevoland (2021), Programmabegroting 2022
- Provincie Flevoland (2021), Programma Landschap van de Toekomst
- Provincie Flevoland (2021), Visie & Beleid Actieplan Biodiversiteit
- Provincie Flevoland (2021), Waterprogramma: Watersysteem blijvend op orde!
- Provincie Flevoland (2022), Lange Termijn Planning Commissies & PS, 29 augustus 2022
- Provincie Flevoland (2022), Informatiebundel Evaluatie Omgevingsvisie FlevolandStraks: PS Beeldvorming Deel 3 'Actualiteiten
- Provincie Flevoland (2022), Inspiratiedocument Flevoland natuurinclusief
- Provincie Flevoland (2022), Jaarstukken 2021
- Provincie Flevoland (2022), Presentatie Provinciale Staten werkbezoek Food Forum, 6 april 2022
- Provincie Flevoland (2022), Rapportage POP-projecten Flevoland, 31 mei 2022
- Provincie Flevoland (2022), www.feitelijkflevoland.nl
- Provincie Flevoland (2022), www.flevoland.nl
- Provincie Flevoland (2022), www.omgevingsvisieflevoland.nl
- Provincie Flevoland (2022), Motie 15 'Onderzoek naar Flevolands Agrarische Hoofdstructuur', 10 november 2021
- Provincie Flevoland (2022), Memo 2928790 'Verkenning agrarische hoofdstructuur', 8 maart 2022
- Provincie Flevoland (2022), Memo Beeldvorming 2928782 'toelichting uitvoering motie Agrarische Hoofdstructuur', 8 maart 2022
- Provincie Flevoland, (2022), Agenda Gedeputeerde Staten 3000963 'Aanpak Perspectief Landelijk Gebied', 19 september 2022

Overig

- Agro Expert Raad Flevoland (2019), Verslag oprichtingsbijeenkomst Agro Expert Raad Flevoland

- Agro Expert Raad Flevoland (2020), Flevoland: landbouw in een metropool
- Akker van de Toekomst (2022), www.akkervandetoekomst.nl
- BIJ12 (2022), www.bij12.nl
- Cebeon (2022), Financiële en personele positie bij groei in Flevoland
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2020), www.cbs.nl
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2022), www.opendata.cbs.nl
- Eurofins Agro (2022), www.eurofins-agro.com
- Flevocampus (2022), www.flevocampus.nl
- Flevolands Agrarisch Collectief (2022), www.flevolandsagrarischcollectief.nl
- Future Food Production (2022), www.futurefoodproduction.nl
- LTO Noord en Flevolands Agrarisch Collectief (2019), Green Paper Flevoland: Een nieuwe impuls voor biodiversiteit en waterkwaliteit
- Lysias Advies (2021), Tussenrapportage 'Leren van de Omgevingsvisie'
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2021), Natuur in Nederland
- Natuur en Milieufederatie Flevoland (2009), Natte voeten of Spaanse Riviera? Een klimaatbestendig Flevoland
- Netwerk Platteland (2022), www.netwerkplatteland.nl (I); (II) & (III)
- ORG-ID (2020), Evaluatie Actieplan Bodem en Water Flevoland
- Regiebureau Plattelandsontwikkelingsprogramma (2021), Toelichting Modelregeling subsidies POP 2014-2022, 18 februari 2021
- Regiebureau Plattelandsontwikkelingsprogramma (2022), www.netwerkplatteland.nl
- Rijksoverheid (2022), Kamerbrief 'Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied', 10 juni 2022
- Rijksoverheid (2022), Kamerbrief 'Perspectieven voor agrarische ondernemers', 10 juni 2022
- Rijksoverheid (2022), Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied, 10 juni 2022
- Vereniging Flevofood (2022), www.flevofood.com
- Voedsel Verbindt (2022), www.voedselverbindt.nl
- Wageningen Economic Research en Kadaster (2019), Grond in beweging: Ontwikkelingen in het grondgebruik in de provincie Flevoland in de periode tot 2025 en 2040
- Wageningen University & Research (2022), www.wur.nl
- Waterschap Zuiderzeeland (2022), Evaluatie aanleg duurzame oevers 2017-2021

| Bijlage E | Geraadpleegde personen

Provincie Flevoland

- Beleidsadviseur Natuur
- Beleidsmedewerker Water en Bodem
- Beleidsadviseur Waterkwaliteit
- Gedeputeerde Economie, Floriade Almere, Agrofood, Landbouw meerdere smaken
- Programmamanager Stikstof
- Programmatrekker Landbouw Meerdere Smaken

Vertegenwoordigers van de volgende organisaties

- LTO Noord, regio West, provincie Flevoland
- Natuur en Milieufederatie Flevoland

Overig

- Agrariër in de provincie Flevoland
- Jeroen Candel, Associate Professor Food & Agricultural Policy, Wageningen University & Research
- Katrien Termeer, Hoogleraar Bestuurskunde, Wageningen University & Research

| Colofon |

Randstedelijke Rekenkamer

Teleportboulevard 110

1043 EJ Amsterdam

020 – 58 18 585

info@randstedelijke-rekenkamer.nl

www.randstedelijke-rekenkamer.nl

Volg ons op twitter via: [@rekenrandstad](https://twitter.com/rekenrandstad)